РОЗВИТОК МЕДІАКУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

DEVELOPMENT OF MEDIA-CULTURE OF TEACHERS IN THE CONDITIONS OF EDUCATION REFORM

У статті розглянуто проблему розвитку медіакультури педагогів на сучасному етапі реформування освіти. Актуальність теми зумовлена модернізацією освітньої галузі в Україні, зміною вимог до професійної діяльності педагогів в умовах інформаційного суспільства, особливістю якого є постійне нагромадження обсягів інформації, що дає змогу на різних рівнях освіти відкривати нові можливості для підвищення якості знань учнів, сприяє формуванню їхньої інформаційно-цифрової компетентності, медіаграмотності. Розкрито сутність поняття «медіакультура педагога», яка визначається рівнем сформованості навичок сприйняття, аналізу, інтерпретації, створення власних медіаресурсів і вміннями застосовувати ці навички в професійній діяльності. Акцентовано увагу на пріоритетному завданні для кожного педагога – навчитися створювати власні медіапродукти, оцінювати якість інформації, проявляти вибірковість у процесі її споживання, критично ставитися до джерел інформації. Представлено різноманітні підходи до розвитку медіакультури педагогів у системі післядипломної освіти: через інтеграцію медіаосвітніх технологій у навчальний процес, шляхом використання цифрових інструментів для дистанційної освіти, через упровадження курсу з медіакультури. Пріоритетно увагу культурі спілкування в інформаційному просторі, способам захисту від негативних впливів медіа в процесі комунікації. Обґрунтовано методичні особливості ефективного розвитку медіакультури педагогів: формування позитивної мотивації до використання цифрових ресурсів; наявність у вчителів знань і вмінь щодо застосування медіатехнологій; використання інтерактивної комунікації в процесі навчання; залучення до створення власних освітніх продуктів. З'ясовано, що розвиток медіакультури педагогів відбувається в тісному взаємозв'язку з розвитком їхньої професійної компетентності.

Ключові слова: інформаційне суспільство, медіакультура педагога, медіаосвіта, інфор-

маційно-цифрові технології, післядипломна освіта.

The article deals with the problem of development of media culture of teachers at the current stage of education reform. The relevance of the topic is due to the modernization of the educational sector in Ukraine, changing the requirements for the professional activity of educators in the information society, a feature of which is a constant accumulation of information, which allows at different levels of education to open new opportunities for improving the quality of knowledge of students, contributes to the formation of their digital information competence, media literacy. The essence of the concept of media culture of the teacher is revealed, which is determined by the level of formation of skills of perception, analysis, interpretation, creation of own media resources and skills to apply these skills in professional activity. Attention is focused on the priority task for each teacher – to learn how to create their own media products, to evaluate the quality of information, to be selective in the process of its consumption, to be critical of sources of information. Various approaches to the development of media culture of teachers in the system of postgraduate education are presented: through the integration of media education technologies into the educational process, through the use of digital tools for distance education, through the introduction of a course in media culture. Attention is paid to the culture of communication in the information space, the ways of protection against negative influences of the media in the process of communication. The methodological features of the effective development of the media culture of teachers are substantiated: formation of positive motivation for the use of digital resources; teachers' knowledge and skills in the use of media technologies; use of interactive communication in the learning process; involvement in creating your own educational products. It has been found out that the development of teachers' media culture is closely related to the development of their professional competence.

Key words: information society, media culture of teacher, media education, information and digital technologies, postgraduate education.

УДК 374.73

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-1.29>

Колеснікова І.В.,

канд. пед. наук,
викладач кафедри методики
викладання навчальних предметів
КЗ «Житомирський обласний інститут
послідипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У Концепції «Нова українська школа» зазначається, що сучасна школа потребує нового вчителя, який уміє досліджувати проблеми за допомогою сучасних інформаційних засобів, працювати з великими масивами даних, робити й презентувати висновки, спільно працювати онлайн у навчальних, соціальних і наукових проектах тощо [7].

Модернізація системи освіти в Україні, зміна вимог до підготовки педагогів в умовах інформаційного суспільства вимагають підвищення рівня медіакультури вчителів, що сприятиме розвитку їхньої інформаційно-цифрової компетентності, медіаграмотності – необхідних умов успішної професій-

ної діяльності. Як наслідок, забезпечується готовність педагогів до здійснення освітнього процесу, розширення діапазону освітніх послуг шляхом використання медіаресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження феномена медіакультури стали праці філософів, культурологів, соціологів (В. Аршавський, М. Данилевський, А. Гуревич, В. Іванов, М. Каган, Л. Коган, Б. Рассел, В. Ротенберг, П. Сорокін, О. Шпенглер).

Значний внесок в осмислення поняття медіакультури зробили як зарубіжні (Р. Арнхейм, А. Базен, Р. Барт, Д. Белл, В. Беньямін, Ж. Дельоз, М. Маклюен, Г. Маркузе, Х. Ортега-і-Гассет, Ч. Пірс,

Д. Соссюр, Е. Тоффлер, К. Леві-Стросс та ін.), так і вітчизняні (О. Баришполець, Н. Габор, Ю. Казаков, О. Коневщинська, Л. Масол, Л. Найдьонова, Г. Онкович, Б. Потятиник, О. Спірін та ін.) науковці.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Орієнтація на розвиток інформаційно-цифрової компетентності учня як необхідну умову його успішної життєдіяльності реалізується на основі побудови відповідної стратегії професійної діяльності вчителя. Вивчення практики роботи закладів освіти засвідчило, що на етапі цифрової трансформації системи освіти на засадах інформаційного підходу наявний рівень медіакультури вчителів не відповідає сучасним вимогам педагогічної науки та практики.

Мета статті полягає в обґрунтуванні актуальності розвитку медіакультури педагогів в умовах реформування освіти, окресленні практичних аспектів процесу розвитку медіакультури вчителів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток освітньої галузі в Україні на основі використання цифрових технологій є ключовим засобом задоволення потреб, забезпечення широких можливостей вільного розвитку особистості, про що йдеться в Законі України «Про освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Законі України «Про Національну програму інформатизації» тощо.

Інтенсивне оновлення суспільства закономірно призводить до зміни професійної компетентності педагога, яка збагачується не лише знаннями, вміннями, а й сприйняттям навколишнього світу.

Можна з упевненістю стверджувати, що медіа-технології стали невід'ємною частиною сучасного освітнього простору. Електронні, мультимедійні підручники та посібники, інтерактивні комплекси, цифрові вимірювальні лабораторії – усе це є складником сучасної освіти. Величезні потоки інформації, які кожен бажаючий може отримувати з мережі Інтернет, роблять освіту більш доступною.

Цифрові технології представлені широким спектром портативних пристроїв (смартфони, планшетні комп'ютери, електронні книги тощо), що дають змогу отримувати, обробляти й поширювати інформацію. Використання цифрових інструментів у процесі викладання та навчання на різних рівнях освіти відкриває нові можливості для підвищення рівня якості знань тих, хто навчається, сприяє формуванню їхньої цифрової компетентності, цифрової грамотності як необхідних умов успішної життєдіяльності.

Як відомо, рівень інформаційно-цифрової компетентності учня є результатом відповідної стратегії професійної діяльності вчителя, відображенням його медіакультури.

У сучасній інтерпретації «медіа» – це засоби та інструменти, які використовують для знаходження, зберігання, представлення й передачі інформації.

Нині проблема медіа перебуває в центрі уваги української та світової громадськості, науки та освіти. Найбільш поширеним і загальним є тлумачення медіа (*media*) як носія повідомлень, що передаються за допомогою технологій (текст – у книжках, методичних посібниках і комп'ютерних мережах; звук – на дисках, накопичувачах інформації, радіо- й телепередачах; зображення – на дисках, накопичувачах інформації, телепередачах, у мережі Інтернет; текст, звук, зображення – у телеконференціях, відеозустрічах тощо) [11].

Аналіз фахових і спеціальних джерел дає підстави стверджувати, що дефініція «медіакультура» не є прямим поєднанням понять «медіа» й «культура». Це – синтез, що характеризує нове суспільне явище, яке розвивається разом із загальною культурою. Поняття «медіакультура» постійно розширює своє значення та включає в себе нові соціальні, моральні, психологічні й інтелектуальні складники.

Особливого значення проблема медіакультури набуває в професійній діяльності вчителя, оскільки сучасне інформаційне суспільство ставить відповідні вимоги до професійної підготовки педагогів, серед яких вагомими є володіння інформаційно-цифровими технологіями й методиками презентації навчальної інформації, здатність забезпечувати творчо-пошуковий характер навчання, вміння використовувати мультимедійні засоби навчання. А визначальними чинниками реалізації поставлених завдань стає врахування інтенсивності інформаційних потоків, максимальне використання можливостей медіазасобів, підвищення ефективності пошуку, соціальна адаптація та фільтрація педагогічної інформації.

Нині медіакультуру не розглядають тільки як набір способів обробки інформації за допомогою технічних засобів. Вона включає в себе компоненти, пов'язані з культурою пізнання, саморозвитку особистості, передачі та формування системи знань, транслявання результатів пізнавальної діяльності суспільству. А в період цифровізації суспільства розвиток медіакультури педагога визначає ще й швидкість сприймання та обробки великих обсягів інформації, ефективність оволодіння сучасними засобами, методами й технологією роботи з інформаційними ресурсами.

Саме тому медіакультура як суспільний феномен створює нове середовище існування, нову реальність, що дає можливість педагогу бути сучасним, активно діяти в інформаційному освітньому середовищі, використовувати найновітніші досягнення науки й техніки.

Важливим аспектом медіакультури педагога є його критичне ставлення до інформації, дотримання етичних норм під час використання медіаресурсів, а також кодексу про авторське право захисту інформації та користувачів загальними інформаційними ресурсами, передбачення наслідків некоректної поведінки в інформаційному середовищі [4].

Відповідно, у контексті досліджуваної проблеми *медіакультура педагога* розглядаємо як складне структурне утворення, що передбачає ефективну взаємодію вчителя з мас-медіа, яка сприяє розвитку знань, умінь, навичок повноцінного сприймання й інтерпретації інформації за допомогою медіаресурсів.

Одним зі шляхів вирішення актуалізованої проблеми є цілеспрямований *розвиток медіакультури педагогів* у закладах післядипломної педагогічної освіти, які забезпечують запит держави щодо підвищення професіоналізму педагогічних кадрів, здатних компетентно й відповідально виконувати професійні обов'язки, упроваджувати інноваційні технології в освітній процес, а також задовольняють індивідуальні освітні потреби педагогів у професійному та особистісному зростанні [4]. Зокрема, на курсах підвищення кваліфікації педагогів можуть підвищити власний рівень медіакультури через опрацювання матеріалів курсу «Медіакультура вчителя». Провідними завданнями спецкурсу визначено актуалізацію знань з історії становлення та розвитку медіакультури; розширення знання теоретичних основ (основних категорій і понять) медіакультури; визначення структури медіакультури вчителя та характеристика її складових компонентів; розкриття дидактичних і методичних аспектів використання медіазасобів в освітньому процесі; розроблення основних механізмів реалізації (форм, методів, засобів, інноваційних технологій) процесу розвитку медіакультури; формування практичних навичок використання медіаосвітніх ресурсів у професійній діяльності. Поява онлайн-нових платформ, відкритого освітнього контенту дає змогу активно застосовувати сучасні інформаційно-цифрові технології для розвитку медіакультури педагогів.

Використання в освітньому процесі цифрових інструментів надає йому властивостей адаптивності, гнучкості, відкритості й мобільності. Запровадження хмарних технологій зумовлює зміну ролі вчителя, появу нових методів, організаційних форм і засобів навчання учнів.

Важливою особливістю розвитку медіакультури є й розвиток мотиваційної, ціннісної та особистісно-психологічної спрямованості педагога як фахівця у сфері взаємодії з мас-медіа [12], а активність у використанні педагогами освітнього потенціалу медійних ресурсів для саморозвитку й самореалізації дає можливість досягти високого рівня особистісної медіакультури в медіанасиченому суспільстві.

Висновки. В умовах цифрової трансформації суспільства медіакультура є особистою, професійною потребою та викликом для кожного педагога. Сучасний учитель повинен уміти реалізувати різні форми дистанційного навчання учнів, створювати ефективне освітнє середовище, оцінювати власну практику в контексті освітніх новацій, здійснювати моніторинг розвитку учнів, використовуючи сучасні

цифрові технології, медіаосвітні ресурси та сервіси глобальної мережі Інтернет. Важливим для сучасних освітніх реформ є забезпечення цієї потреби через систему підвищення кваліфікації з урахуванням необхідності навчання впродовж життя. Перспективами подальших розвідок у дослідженні буде конкретизація змісту навчання з розвитку медіакультури педагогічних працівників на курсах підвищення кваліфікації в закладі післядипломної педагогічної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонченко М.О. Сутність інформаційно-цифрової компетентності педагога у системі післядипломної педагогічної освіти. *Інформаційно-цифрова компетентність педагога: теорія і практика* : збірник наукових праць. Суми : ВВП «Мрія», 2018. Вип. 1. С. 4–12.
2. Барішполець О.Т. Український словник медіакультури / НАПН України. Київ : Міленіум, 2014. 196 с.
3. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 02.12.2012 № 5463-17. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.04.2020).
4. Колеснікова І.В. Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Житомир, 2018. 20 с.
5. Кубів С., Мініч О., Бірюков А. Концептуальні засади (версія 1.0) Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. Київ : ГО «ХайТек Офіс Україна», 2016. 90 с.
6. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні: URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaksiya (дата звернення: 14.04.2020).
7. Концепція Нової української школи: URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 14.04.2020).
8. Литвин А. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2009_4/Lytvyn.htm (дата звернення: 14.04.2020).
9. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя : Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975 (дата звернення: 14.04.2020).
10. Сисоєва О.А. Формування цифрової інформаційної компетентності у майбутніх вчителів технологій засобами мультимедіа. *Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти* : збірник наукових праць. Вінниця, 2010. Вип. 7. С. 356–358.
11. Словник. Дистанційна освіта. *Освітній портал – освіта в Україні*. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/glossary/> (дата звернення: 14.04.2020).
12. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи : збірник тез доп. Всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018 р. / за заг. ред. О.Е. Коневщинської, О.В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. 61 с.